

Z Zakładu Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Poznańskiego
Kierownik: prof. dr Kazimierz Simm

Wacław SKURATOWICZ

Materiały do fauny pcheł (*Aphaniptera*) Polski

Материалы к фауне блох (*Aphaniptera*) Польши

Materials to the fauna of fleas (*Aphaniptera*) of Poland

Dane o faunie pcheł występujących na terytorium Polski są dość skąpe, piśmiennictwo zaś bardzo ubogie. Najlepiej zbadany jest Śląsk dzięki pracom J. Seidela (1932, 1934), W. Lehnerta (1933) i K. Maschke (1935), którzy podali z tego terenu aż 37 gatunków pcheł. Znacznie mniej danych posiadamy z pozostałych okolic Polski. I tak na Pojezierzu Mazurskim A. Dampf (1907—1912) zebrał około 21 gatunków¹, P. Noack (1938) w okolicy Szczecina — 10 gatunków, W. Wyrywicka (1947) w Wielkopolsce i na Ziemi Lubuskiej — 4 gatunki, J. Wagner (1898) podał z Puław — 4 gatunki, K. Niewiadomska (1953) zaś 26 gatunków pcheł, zebranych w różnych okolicach kraju.

Oprócz prac wyżej wymienionych, w książce J. Jakubkiewicza (1939) znajduje się „Wykaz niektórych stwierdzonych w Polsce owadów, pasożytujących na gryzoniach i innych zwierzętach oraz na człowieku“ — sporządzony na podstawie danych, dostarczonych autorowi przez E. Lubicz-Niezbątowskiego i S. Ejsmunda. W „Wykazie“ tym wymienionych jest 31 gatunków pcheł, nie podano w nim jednak ani miejsca, ani czasu złowienia cytowa-

¹ Ogólna liczba gatunków pcheł znalezionych przez Dampfa na terenie dawnych „Prus Wschodnich“ jest znacznie większa (38 gatunków), jednakże wiele stanowisk znajduje się już poza granicami Polski. Wymieniona wyżej liczba gatunków (21) obejmuje również te stanowiska, których nie udało mi się odnaleźć na mapach.

nych gatunków. Co więcej, niektóre uwagi, jak np. „może występuwać w portach” w odniesieniu do *Nosopsyllus londinensis* Roths. i *Echidnophaga murina* Tira b. oraz umieszczenie w „Wykazie” dwu gatunków z rodzaju *Chiastopsylla* wskazują raczej na to, że „Wykaz” sporządzony został co najmniej częściowo na podstawie literatury. Dlatego też trudno jest ustalić, które z wymienionych tam gatunków były istotnie znalezione w Polsce.

Niniejsza praca, oparta na materiale, pochodząącym z różnych okolic kraju, stanowi orientacyjne doniesienie o znalezieniu na terytorium Polski 41 gatunków pcheł, zebranych głównie w latach 1948–53. Prócz zbiorów własnych otrzymałem bardzo obfite materiały pcheł od dr Jana Rafałskiego, a także od mgr E. Warczałowskiego, mgr Z. Czarneckiego, A. Wiktora i szeregu innych osób.

Wśród zebranych gatunków jest kilka dość rzadkich, znanych z niewielu tylko stanowisk oraz szereg gatunków, które z obszaru Polski nie były dotąd podawane, a mianowicie:

- Ceratophyllus styx* Rothschild
- Megabothris walkeri* Rothschild
- Dasypsyllus gallinulae* Dale
- Amphipsylla rossica* Wagner
- Rectofrontia casta* Jordan et Rothschild?
- Typhloceras poppei* Wagner
- Ischnopsyllus variabilis* Wagner
- Ischnopsyllus simplex* Rothschild

Materiały, które posłużyły do niniejszej pracy są dość obfite, niemniej jednak za skąpe do wysnuwania jakichkolwiek wniosków zoogeograficznych. Można jedynie nadmienić, że na terytorium Polski, podobnie zresztą jak i w Czechosłowacji, występują obok siebie gatunki i podgatunki charakterystyczne zarówno dla Europy Wschodniej (*Ctenophthalmus uncinatus*, *Ctenophthalmus orientalis*, *Ctenophthalmus agyrtes eurous*, *Amphipsylla rossica*, *Palaeopsylla similis*) jak i Europy Zachodniej (*Typhloceras poppei*, *Ctenophthalmus agyrtes agyrtes*, *Ischnopsyllus simplex*).

Rodzina: *Ceratophyllidae*

1. *Ceratophyllus styx* Rothschild 1900

Gatunek ten pasożytuje na jaskółce brzegówce, na innych ptakach spotykany był bardzo rzadko. Podawany był z szeregu krajów Eu-

ropy Zachodniej i Środkowej oraz ze Szwecji i Finlandii. W Polsce znaleziony po raz pierwszy.

5. 8. 1951, Zwierzyniec, pow. Zamojski, w gnieździe *Riparia riparia*, 26 ♂♂, 18 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

11. 10. 1952, Poznań, w gnieździe *R. riparia*, 57 ♂♂, 60 ♀♀, leg. Z. Czarnecki.

2. *Ceratophyllus columbae* Stephens 1829

Pospolity pasożyt gołębi domowych, znany z całej Europy. U nas znaleziony na Śląsku (Lehnert, 1933, Seidel, 1934). Niewiadommska (1953) znalazła ten gatunek w zbiorze A. Wagi, jednakże miejsca znalezienia nie podaje.

23. 6. 1952, Raszków, pow. Ostrów Wielkopolski, na *Columba livia domestica* 16 ♂♂, 6 ♀♀, leg. J. Gruszczyńska.

3. *Ceratophyllus farreni* Rothschild 1905

Zamieszuje gniazda jaskólek: oknówki i dymówki; występuje w Europie, Azji i Północnej Afryce. W Polsce znany dotąd tylko z Trzęsacza pow. Świecie (Niewiadommska), 1953.

23. 9. 1952, Racot, pow. Kościański, w gnieździe *Delichon urbica*, 25 ♂♂, 20 ♀♀ (wraz z *C. hirundinis*), leg. Z. Czarnecki.

4. *Ceratophyllus hirundinis* (Curtis) 1826

Zamieszuje gniazda jaskólek: oknówki i dymówki. Pospolity w całej Europie, Północnej Afryce i Północnej Ameryce. W Polsce gatunek ten podawany był ze Śląska (Lehnert, 1933, Seidel, 1934) i Pojezierza Mazurskiego (Dampf, 1907), z Puław (Wagner, 1898) oraz z Trzęsacza pow. Świecie, Warszawy i Powsina (Niewiadommska, 1953).

29. 8. 1939, Gosławice pow. Koniński, 2 ♂♂, 6 ♀♀, leg. J. Rafalski.

31. 8. 1948, Warnowo na wyspie Wolin, w gnieździe *Delichon urbica*, 1 ♂, 3 ♀♀, leg. J. Rafalski.

23. 9. 1951, Racot pow. Kościański, w gnieździe *D. urbica*, 66 ♂♂, 70 ♀♀ (wraz z *C. farreni*), leg. Z. Czarnecki.

5. *Ceratophyllus garei* Rothschild 1902

Gatunek o szerokim rozmieszczeniu geograficznym, znany z całej Europy oraz Kaukazu i Ameryki Północnej, w Polsce znaleziony na Śląsku (Lehnert, 1933, Seidel, 1934) i na wyspie Wolin (Niewiadommska, 1953).

21. 4. 51, Promno k. Poznania, w gnieździe *Turdus philomelos*, 1 ♂, leg. E. Warchałewski.

21. 7. 52, Kórnik k. Poznania, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 8 ♂♂, 3 ♀♀ (wraz z *M. sciurorum* i *C. gallinae*), leg. Z. Czarnecki.

27. 7. 1952, Racot pow. Kościański, w gnieździe *Passer domesticus*, 3 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *M. sciurorum* i *C. gallinae*), leg. Z. Czarnecki.

25. 1. 1953, Grabianowo k. Śremu, w gnieździe drobnego ptaka śpiewającego 3 ♂♂, leg. M. Jackiewiczówna.

3. 4. 1953, Sztum, w gnieździe drobnego ptaka, 1 ♂, 1 ♀, leg. A. Wiktor.

9. 8. 1953, Racot pow. Kościan, w gnieździe *Motacilla alba*, 40 ♂♂, 54 ♀♀, leg. Z. Czarnecki.

6. *Ceratophyllum gallinae* (Schrank) 1803

Gatunek kosmopolityczny, znaleziony również na Śląsku (Lehner, 1933, Seidel, 1934) i w okolicy Szczecina (Noack, 1938), a także w Dziwnowie, Charzykowie, Warszawie, Białowieży, Rudzie Czechowskiej, Zamojszczyźnie, Krynicach, Wrocławiu i w okolicach Muszyny (Niewiadomska, 1953).

17. 9. 1948, wyspa Wolin—Międzyzdroje, w gnieździe zbudowanym z mchu w dziupli dzięcioła, 1 ♂, 1 ♀, leg. J. Rafalski.

4. 8. 1949, wyspa Wolin nad brzegiem Zalewu, w dziupli z reszkami gniazda, 2 ♂♂, 1 ♀♀, leg. J. Rafalski.

11. 4. 1949, Muszyna-Rezerwat Lipowy, w skrzynce dla ptaków, 1 ♂, 1 ♀, (wraz z *M. sciurorum*), leg. J. Rafalski.

24. 3. 1951, Poznań-Sołacz, za korą akacji wśród resztek żołędzi i detritusu, 1 ♂, 2 ♀♀, leg. J. Rafalski.

9. 8. 1951, Wolin, w gnieździe *Muscicapa hypoleuca*, 1 ♂, 1 ♀, leg. J. Rafalski.

10. 8. 1951, Wolin, w gnieździe *Certhia familiaris*, 5 ♂♂, 7 ♀♀, leg. J. Rafalski.

5. 10. 1951, Poznań-Dębina, w gnieździe *Aegithalos caudatus*, 3 ♂♂, leg. W. Skuratowicz.

21. 7. 1952, Kórnik k. Poznania, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 2 ♂♂, 1 ♀, (wraz z *M. sciurorum* i *C. garei*), leg. Z. Czarnecki.

27. 7. 1952, Racot pow. Kościański, w gnieździe *Passer domesticus*, 1 ♀, (wraz z *M. sciurorum* i *C. garei*), leg. Z. Czarnecki.

14. 8. 1952, Ruciany pow. Mrągowo, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 1 ♂, (wraz z *Tarsopsylla octodecimdentata*), leg. Z. Czarnecki.

15. 8. 1952, Paręciny Wielkie na Pojezierzu Brodnickim, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 2 ♂♂, 3 ♀♀, (wraz z *M. sciurorum*), leg. Z. Czarnecki.

17. 8. 1952, Puszczykowo k. Poznania, na *Gallus domesticus*, 1 ♀, leg. M. Keffermüller.

12. 5. 1953, Racot pow. Kościański, w gnieździe *Parus ater*, 1 ♂, leg. Z. Czarnecki.

9. 8. 1953, Racot, w gnieździe *Sturnus vulgaris*, 5 ♂♂, 1 ♀, (wraz z *C. fringillae*), leg. Z. Czarnecki.

Prócz tego autor otrzymał bogaty zbiór pcheł z gniazd ptaków zamieszkujących skrzynki od mgr E. Warchałowskiego. Materiały te były zbierane w Owińskach k. Poznania w okresie od 16. 4. do 10. 12. 1951.

Ceratophyllus gallinae występował w gniazdach w ilości od kilku do 700 okazów u następujących gatunków ptaków: *Parus ater*, *P. major*, *P. coerules*, *Certhia familiaris*, *Sitta europaea* i *Muscicapa hypoleuca*.

7. *Ceratophyllus fringillae* (Walker) 1856

Zamieszuje najczęściej gniazda wróbla domowego, rzadziej trafia się w gniazdach innych ptaków. Podawany z całej Europy. Na Śląsku znaleziony przez Seidela (1934) i Lehnera (1933), z Warszawy podany przez Niewiadomską (1953).

30. 7. 1949, Zwierzyniec pow. Zamojski, w gnieździe *Passer domesticus*, 1 ♂, 1 ♀, leg. J. Rafałski.

13. 3. 1953, Komarowo pow. Wyrzyski w gnieździe *Passer* sp. 1 ♂, 1 ♀, leg. St. Alwin.

9. 8. 1953, Racot pow. Kościan, w gnieździe *Sturnus vulgaris*, 2 ♂♂, (wraz z *C. gallinae*), leg. Z. Czarnecki.

8. *Monopsyllus sciurorum* (Schrank) 1803

Najczęstszy pasożyt wiewiórki, znany z całej Europy, Azji oraz Madagaskaru. W Polsce znaleziony na Śląsku (Lehner, 1933 i Seidel, 1934), Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1907) i Pomorzu Zachodnim (Dampf, 1907) i (Noack, 1938). Niewiadomská (1953) podaje ten gatunek z Poznania, okolic Muszyny, Łobodna, Warszawy, Jeziornej, Potoku, Rudy Czechowskiej i Zamojszczyzny.

11. 4. 1949, Muszyna-Rezerwat Lipowy, w skrzynce dla ptaków, 3 ♂♂, 1 ♀, (wraz z *C. gallinae*), leg. J. Rafałski.

6. 5. 1950, Osowa Góra k. Poznania, w dziupli dębu w gnieździe szerszeni, 1 ♂, 3 ♀♀, leg. J. Rafałski.

2. 4. 1951, wyspa Wolin, las mieszany k. Trzciągowa, w gnieździe gryzonii, 4 ♂♂, 6 ♀♀, leg. J. Rafałski.

6. 8. 1951, Międzyzdroje, w skrzynce dla ptaków, 9 ♀♀, 1 ♂, leg. J. Rafałski.

25. 8. 1951, Kórnik k. Poznania, na *Sciurus vulgaris*, 11 ♂♂, 3 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

16. 9. 1951, Owińska k. Poznania, w gnieździe *Parus major*, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *C. gallinae*), leg. E. Warchałowski.

30. 9. 51, tamże, w gnieździe *P. major*, 1 ♂ (wraz z *C. gallinae*).

“ “ “ “ *P. coerules*, 2 ♂♂ (wraz z *C. gallinae*).

26. 4. 1952, Parkowo k. Obornik, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 1 ♂, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

3. 5. 1952, Osowa Góra k. Poznania, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 6 ♀♀ (wraz z *T. octodecidentata*), leg. W. Skuratowicz.

25. 5. 1952, Gorzyń pow. międzychodzki, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 15 ♂♂, 21 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

15. 7. 1952, Paręciny Wielkie na Pojezierzu Brodnickim, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 1 ♂, 6 ♀♀ (wraz z *C. gallinae*), leg. Z. Czarnecki.

9. 4. 1952, Bielinek n. Odrą, w dziupli starego dębu, 3 ♀♀, leg. J. Rafalski.
 21. 7. 1952, Kórnik k. Poznania, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 28 ♂♂, 16 ♀♀ (wraz z *C. gallinae* i *C. garei*), leg. Z. Czarnecki.
 27. 7. 1952, Racot pow. kościański, w gnieździe *Passer domesticus* na wieży kościelnej, 1 ♀ (wraz z *C. gallinae* i *C. garei*), leg. Z. Czarnecki.
 29. 2. 1952, Owińska k. Poznania, w gnieździe *Parus major*, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *C. gallinae*), leg. E. Warchałewski.
 28. 8. 1952, Radzyń Podlaski, na *Sciurus vulgaris*, 1 ♂, 2 ♀♀, leg. S. Koczych.
 3. 10. 1952, Biedrusko k. Poznania, na *Sciurus vulgaris*, 3 ♂♂, 4 ♀♀, leg. Obst.
 4. 11. 1952, Biedrusko k. Poznania, na *Martes martes*, 1 ♂, 1 ♀, leg. Obst.
 30. 4. 1953, Kórnik k. Poznania, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 23 ♂♂, 23 ♀♀ (wraz z *Tarsopsylla octodecimdentata*), leg. Z. Czarnecki.
 3. 6. 1953, Gorzyń pow. międzychodzki, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 40 ♂♂, 48 ♀♀ (wraz z *T. octodecimdentata*), leg. W. Skuratowicz.
 4. 6. 1953, jak wyżej, w gnieździe *S. vulgaris*, 2 ♂♂, 5 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

9. *Megabothris turbidus* (Rothschild) 1909

Pospolity pasożyt drobnych gryzoni, głównie myszy (*Murinae*). Znany z całej Europy. W Polsce znaleziony na Śląsku (Seidel, 1934 i Mischke, 1935) oraz w Puławach (Wagner, 1898), Krynicach i okolicach Lublina (Niewiadomska, 1953).

4. 11. 1949, Urad n. Odrą pow. Słubice, w gnieździe *Microtus arvalis*, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. W. Skuratowicz.
 20. 7. 1949, Zwierzyniec pow. zamojski, na *Clethrionomys glareolus* złowionej w rezerwacie Bukowa Góra, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.
 27. 7. 1949, jak wyżej, na *Apodemus sylvaticus*, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes eurous*), leg. W. Skuratowicz.
 1949, Łobodno k. Częstochowy, na drobnych gryzoniach leśnych, 5 ♂♂, 5 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 3. 4. 1951, Wyspa Wolin, nad Dziwną, w gnieździe z mchu, 1 ♂, leg. J. Rafalski.
 12. 8. 1951, Wyspa Wolin, w lesie nad Zalewem, w gnieździe gryzonii, 1 ♂, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.
 16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *Cl. glareolus*, 1 ♂ (wraz z *Ct. uncinata* i *Ct. agyrtes*), leg. W. Skuratowicz.
 13. 9. 1952, Rabka, w gnieździe gryzonii polnego, 1 ♀, leg. M. Jackiewiczówna.
 23. 10. 1952, Kuraszków k. Obornik Śląskich, w skrzynce dla ptaków zajętej przez *Apodemus flavicollis*, 3 ♂♂, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. solutus*, *C. gallinae*, *M. scutorum* i *N. fasciatus*), leg. J. Rafalski.
 26. 3. 1953, Wrocław, w gnieździe gryzonii, 3 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktor.
 30. 3. 1953, tamże, w gnieździe gryzonii, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktor.
 12. 4. 1953, Maciejowiec pow. Lwówek Śl., w dziupli buka, 1 ♀ (wraz z *Ct. solutus* i *Ct. congener*), leg. J. Rafalski.

13. 4. 1953, tamże, na *Cl. glareolus*, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. congener* i *Rectofrontia casta*?), leg. J. Rafalski i St. Strawiński.

5. 4. 1953, Sztum, w gnieździe gryzonia, 11 ♀♀ (wraz z *Ct. uncinatus* i *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktór.

17. 7. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *A. agrarius*, 1 ♂, 6 ♀♀ (wraz z *Ct. solutus* i *Ct. agyrtes*), leg. W. Skuratowicz.

17. 7. 1953, tamże, w gnieździe *M. arvalis*, 3 ♂♂, 7 ♀♀ (wraz z *Ct. congener*, *Ct. agyrtes* i *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.

17. 7. 1953, tamże, w gnieździe *M. arvalis*, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *Ct. congener*), leg. W. Skuratowicz.

10. *Megabothris walkeri* (Rothschild) 1902

Gatunek ten znajdowany był najczęściej na karczowniku ziemnowodnym oraz w jego gniazdach, rzadziej na innych gryzoniach, krecie i niektórych łaścicowatych (*Mustelidae*). Podawany z szeregu krajów Europy Zachodniej, Środkowej i Wschodniej. Na terytorium Polski dotąd nie był znaleziony.

12. 4. 1950, Poznań-Marcelinek, w gnieździe *Microtus arvalis*, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. I. Krysztofiakówna.

11. *Nosopsyllus fasciatus* (Bosc d'Antic) 1801

Dość pospolity pasożyt szczurów oraz innych przedstawicieli podrodziny myszy (*Murinae*). Gatunek kosmopolityczny. W Polsce znaleziony na Śląsku (Seidel, 1934, Maschke, 1935), w Poznańskim (Wyrwicka, 1947), w Szczecinie (Noack, 1938) oraz w Warszawie i Tarchominie (Niewiadomska, 1953).

19. 11. 1950, Poznań-Komandoria, na *Apodemus agrarius*, 1 ♂, leg. E. Warchałewski.

16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *Apodemus flavicollis*, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus*, *Ct. assimilis*, *Ct. uncinatus* i *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.

23. 10. 1952, Kuraszków k. Obornik Śl., w skrzynce dla ptaków zajętej przez *A. flavicollis*, 1 ♀ (wraz z *C. gallinae*, *M. sciurorum*, *M. turbidus* i *Ct. solutus*), leg. J. Rafalski.

1949, Łobodno k. Częstochowy, na drobnych ssakach leśnych, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

12. *Paraceras melis* (Curtis) 1832

Gatunek ten żyje na borsuku oraz na lisie. Zamieszkuje cały region holarktyczny. U nas znaleziony na Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1907) oraz na Śląsku (Seidel, 1934).

8. 6. 1952, Bielinek n. Odrą (rezerwat), w norze *Meles meles*, 4 ♂♂, 4 ♀♀ (wraz z *Pulex irritans*), leg. J. Rafalski.

17. 11. 1952, Bytyń k. Poznania, na *Vulpes vulpes*, 1 ♂ (wraz z *P. irritans*), leg. Pniewski.

13. *Tarsopsylla octodecimdentata* (Kolenati) 1863

Pasozytuje przede wszystkim na wiewiórce, jednakże trafia się wyjątkowo i na innych ssakach np. łaścicowatych (*Mustelidae*). Gatunek ten jest znacznie rzadszy aniżeli *M. sciurorum* i zazwyczaj nawet w gniazdach trafia się w małej liczbie osobników. Zamieszkuje Północno-Wschodnią Azję oraz Środkową i Wschodnią Europę. W Polsce znany z Pojezierza Mazurskiego (Dampf, 1908), Pomorza (Noack, 1938) i Śląska (Seidel, 1934) oraz z Baszowa pow. Krotoszyn i Podzamcza (Niewiadomska, 1953).

3. 5. 1952, Osowa Góra k. Poznania, w opuszczonej gnieździe *Sciurus vulgaris* 1 ♀ (wraz z *M. sciurorum*), leg. W. Skuratowicz.
 14. 8. 1952, Ruciany woj. olsztyńskie, w gnieździe *Sciurus vulgaris*, 3 ♀ (wraz z *C. gallinae*), leg. Z. Czarnecki.
 30. 4. 1953, Kórnik k. Poznania, w gnieździe *S. vulgaris*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *M. sciurorum*), leg. Z. Czarnecki.
 3. 6. 1953, Gorzyń pow. międzychodzki, w gnieździe *S. vulgaris*, 1 ♂, 2 ♀♀ (wraz z *M. sciurorum*), leg. W. Skuratowicz.

14. *Dasypyllus gallinulae* (Dale) 1878

Gatunek ten uchodzi za dość rzadki i występuje w niewielkiej liczbie okazów przede wszystkim na ptakach śpiewających oraz w ich gniazdach. W Europie znany z Anglii, Belgii, Holandii, Szwajcarii, Portugalii i Czech. Na terytorium Polski dotąd nie był znaleziony.

11. 8. 1950, Sieraków pow. międzychodzki, w gnieździe *Troglodytes troglodytes* w rezerwacie nad jez. Lutomskim, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

15. *Amphipsylla rossica* Wagnér 1912

Gatunek rzadki, znany z niewielu stanowisk w Europie Wschodniej oraz z Czech (Rosicky, 1948). Pasozytuje przeważnie na norniku zwyczajnym (*Microtus arvalis*), rzadziej na myszach (*Murinae*). Z terenu Polski dotąd nie podawany.

2. 9. 1948, Orłowo k. Nowego Dworu w pow. gdańskim, na *Microtus rutilus* 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 10. 8. 1951, Kłodzko, na *Microtus arvalis*, 1 ♂, leg. Cz. Gerwel.

16. *Ctenophthalmus bisoctodentatus* Kolenati 1863

Pasozytuje przede wszystkim na krecie, ale nie rzadko znajdowany był również na innych ssakach owadożernych i gryzoniach (*Muridae*) oraz z Czech (Rosicky, 1948). Pasozytuje przeważnie na norniku. W Polsce znaleziony na Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1908) i na Śląsku (Seidel, 1934).

18. 4. 1949, Nowy Dwór pow. Gdańsk, na *Microtus arvalis*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.

2. 4. 1951, Wyspa Wolin, Trzciągowo, na zboczu nad Zalewem, w przesiewkach ściółki, 3 ♂♂ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.

2. 4. 1951, Dargobądz na wyspie Wolin, w gnieździe *Talpa europaea*, 10 ♂♂, 7 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

13. 4. 1951, Poznań-Malta, w gnieździe *T. europaea*, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktor.

15. 9. 1952, Rogalin k. Poznania, w gnieździe *T. europaea*, 8 ♂♂, 11 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.

30. 3. 1953, Wrocław, w gnieździe *T. europaea*, 2 ♂♂, 6 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktor.

6. 8. 1953, Płoty pow. Łobez, w gnieździe *Talpa europaea* na łące, 3 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.

17. *Ctenophthalmus solutus* Jordan et Rothschild 1920

Gatunek rzadki, znajdowany był dotąd przeważnie na *Apodemus sylvaticus*, *A. flavicollis* oraz rzadko na *Clethrionomys glareolus*. Dotąd podawany był ze Szwajcarii, Włoch, Austrii i Czechosłowacji. Jeden okaz zebrał Seidel (1934) na Śląsku w Miłocicach pow. Strzelin

5. 11. 1948, Tczew, na *Apodemus agrarius*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.

24. 8. 1950, Polanica-Zdrój, w detritusie pobranym pomiędzy korzeniami lipy, 1 ♀, leg. J. Rafalski.

2. 4. 1951, Dargobądz na wyspie Wolin, w gnieździe *Talpa europaea*, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. J. Rafalski.

16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *Apodemus flavicollis*, 33 ♂♂, 41 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *Ct. uncinatus*, *N. fasciatus* i *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.

23. 10. 1952, Kuraszków k. Obornik Śląskich w skrzynce dla ptaków zajętej przez *A. flavicollis*, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *N. fasciatus*, *M. turbidus*, *M. sciurorum* i *C. gallinae*), leg. J. Rafalski.

27. 4. 1953, Radomice pow. Lwówek Śląski, w gnieździe ssaka w lesie mieszanym, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *Ct. congener* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

12. 4. 1953, Maciejowice pow. Lwówek Śl., w dziupli zwalonego buka w parku, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. congener* i *M. turbidus*), leg. J. Rafalski.

8. 5. 1953, Rogaczewo pow. kościański, na *Apodemus agrarius*, 1 ♀, leg. Z. Czarnecki.

14. 5. 1953, Rogaczewo, na *Microtus arvalis*, 1 ♂ (wraz z *Ct. agyrtes*), Z. Czarnecki.

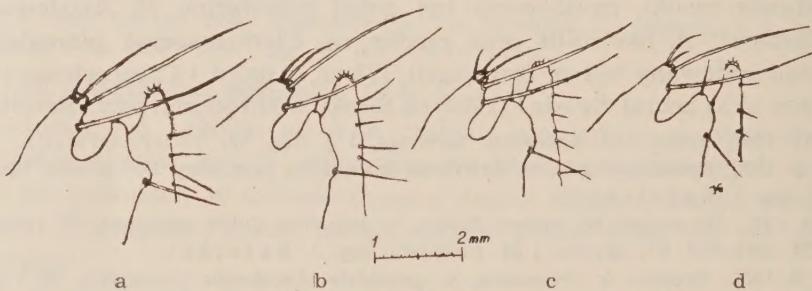
17. 8. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *Apodemus agrarius*, 1 ♂, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

18. *Ctenophthalmus agyrtes* (Heller) 1896

Pospolity w gniazdach drobnych gryzoni i owadożernych (*Insectivora*) na terytorium całej Europy. Gatunek ten wykazuje dużą

zmienność geograficzną, toteż opisano cały szereg podgatunków z różnych okolic Europy. W Polsce podawany z Pojezierza Mazurskiego (Dampf, 1907), okolic Szczecina (Noack, 1938), ziemi Lubuskiej (Wyrwicka, 1947), Poznania (Niwiadomska, 1953), z Puław (Wagner, 1898) oraz ze Śląska (Maschke, 1935 i Seidel, 1934). Okazy pochodzące z Pojezierza Mazurskiego Dampf (1926) zalicza do podgatunku *Ct. agyrtes eurous* J. et R., natomiast okazy ze Śląska zarówno Seidel, jak i Maschke zaliczają do podgatunku *Ct. agyrtes agyrtes* Heller, opisanego z wyspy Borkum.

W naszym materiale okazy pochodzące ze Zwierzyńca oraz z Cisny należą zaliczyć do podgatunku *Ct. agyrtes eurous* J. et R.; zbliżone do nich, lecz nie identyczne są okazy z Łobodna (rys. 1a), które mają również pewne cechy wspólne z opisanyem przez Rosicky'ego

Rys. 1. Organa rozrodcze samców *Ctenophthalmus agyrtes* Heller pochodzących z różnych okolic Polski: a — Łobodno k. Częstochowy, b — Nowy Dwór (woj. gdańskie), c — Radomice (pow. Lwówek Śląski), d — Urad (pow. Słubice). Oryg.

(1950c) nowym podgatunkiem *Ct. agyrtes slovacicus* Ros. Okazy pochodzące z zachodnich części Polski należą do podgatunku *Ct. agyrtes agyrtes* Heller, jakkolwiek wykazują one dość dużą zmienność osobniczą (rys. 1c, d), szczególnie w miarę posuwania się na wschód.

1947, Łobodno, na *Microtus agrestis* 11 ♂♂, 11 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
8. 4. 1949, Nowy Dwór pow. Gdańsk, na *Microtus arvalis*, 2 ♂♂, leg. W. Skuratowicz.

24. 4. 1949, Cisna pow. Lesko, na *Microtus arvalis*, 1 ♂, leg. Cz. Gerwel.
27. 7. 1949, Zwierzyniec pow. Zamość, na *Cl. glareolus*, 1 ♂ i na *A. sylvaticus*, 5 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

22. 8. 1949, Szczecin-Las Arkoński, w gnieździe za odstającą korą dębu, 2 ♂♂, 5 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.
3. 11. 1949, Ługi pow. Słubice, na *M. ratticeps*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.

4. 11. 1949, Urad n. Odrą pow. Słubice, w gnieździe *M. arvalis*, 2 ♂♂, 4 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. W. Skuratowicz.

7. 5. 1949, Elbląg, łąki nad Nogatem, na *M. ratticeps*, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

19. 2. 1950, Poznań-Golęcin, w gnieździe *T. europaea*, 2 ♂♂, 6 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

22. 4. 1951, Mostki, pow. Świebodzin, w detritusie z dziupli, 1 ♂; leg. J. Rafalski.

2. 4. 1951, Dargobądz na wyspie Wolin, w gnieździe *T. europaea* na łące, 1 ♂ (wraz z *Ct. solutus*, *Ct. assimilis*, *Ct. bisoctodentatus* i *H. talpae*) leg. J. Rafalski.

13. 4. 1951, Poznań-Malta, w gnieździe *T. europaea*, 1 ♂ (wraz z *Ct. bisoctodentatus*), leg. A. Wiktor.

16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *A. flavigollis*, 5 ♂♂ (wraz z *Ct. solutus*, *Ct. assimilis*, *Ct. uncinatus*, *N. fasciatus*, *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.

16. 8. 1951, Promno, w gnieździe *Cl. glareolus*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. uncinatus* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

9. 4. 1952, Kórnik k. Poznania, na *M. arvalis*, 2 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. Z. Czarnecki.

3. 8. 1952, Kiekrz, k. Poznania, w gnieździe *M. arvalis* w polu, 1 ♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. W. Skuratowicz.

27. 4. 1952, Kiełczynek pow. Śrem, w gnieździe *T. europaea* na łące, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

13. 9. 1952, Rabka, w gnieździe gryzonii na polu, 1 ♀ (wraz z *M. turbidus*), leg. M. Jackiewiczówna.

22. 10. 1952, Leśnica k. Wrocławia, w gnieździe *T. europaea* nad Bystrzycą, 4 ♂♂, 7 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

19. 1. 1953, Poznań-Sołacz, w gnieździe gryzonii w dziupli, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.

26. 3. 1953, Wrocław, w gnieździe gryzonii, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *M. turbidus*), leg. A. Wiktor.

23. 3. 1953, Oborniki Śląskie, w gnieździe gryzonii, 1 ♂, leg. A. Wiktor.

30. 3. 1953, Wrocław, w gnieździe *T. europaea*, 2 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. bisoctodentatus*), leg. A. Wiktor.

13. 4. 1953, Maciejowice pow. Lwówek Śl., na *Cl. glareolus*, 2 ♂♂ (wraz z *Ct. congener*, *M. turbidus* i *Rectofrontia casta?*), leg. J. Rafalski i St. Strawiński.

15. 4. 1953, Maciejowice, w gnieździe *T. europaea*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *H. talpae*, *Ct. assimilis* i *P. sorecis*), leg. J. Rafalski.

5. 4. 1953, Sztum, w gnieździe gryzonii w dziupli, 2 ♀♀ (wraz z *M. turbidus* i *Ct. uncinatus*), leg. A. Wiktor.

14. 5. 1953, Rogaczewo pow. Kościan, na *M. arvalis*, 1 ♂ (wraz z *Ct. solutus*), leg. Z. Czarnecki.

17. 7. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *A. agrarius* 3 ♂♂, 11 ♀♀ (wraz z *Ct. solutus* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

17. 7. 1953, tamże, w gnieździe *M. arvalis*, 1 ♂, 10 ♀♀ (wraz z *H. talpae*, *Ct. congener* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

17. 7. 1953, tamże, w gnieździe *M. arvalis*, 9 ♂♂, 9 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. congener* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.
 25. 7. 1953, Turew pow. Kościan, na *M. arvalis*, 2 ♀♀, leg. Z. Czarnecki.
 6. 8. 1953, Płoty pow. Łobez, w gnieździe *T. europaea*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. bisoctodentatus*), leg. J. Rafalski.

19. *Ctenophthalmus orientalis* Wagner 1898

Pasożytuje przede wszystkim na susłach (*Citellus* sp.), lecz był również znajdowany na chomiku (*Cricetus cricetus*) i nornikach (*Microtinae*). Zamieskuje Południowo-Wschodnią Europę oraz Czechosłowację i Austrię. Na terytorium Polski dotąd znaleziony tylko pod Zamościem (Skuratowicz, 1951, Niewiadomska, 1953).
 1949, 1951 i 1953, Mokre k. Zamościa, na *Citellus suslicus* i w jego gniazdach 28 ♂♂, 52 ♀♀, leg. W. Skuratowicz i Z. Czarnecki.
 29. 7. 1953, Kamion pow. Strzelce Opolskie, na *Citellus citellus*, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

20. *Ctenophthalmus uncinatus* Wagner 1898

Dotąd znajdowany był na nornikach (*Microtinae*) w Norwegii, Finlandii, europejskiej części Z. S. R. R. oraz w Czechosłowacji i Niemczech. W Polsce znaleziony przez Wagnera (1898) w Puławach i opisany pod nazwą *Typhlopsylla uncinata* Wagn.
 1949, Łobodno, na drobnych gryzoniach leśnych, 8 ♂♂, 11 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 21. 8. 1949, Zwierzyniec pow. Zamość, na *Cl. glareolus*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.
 16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *Cl. glareolus*, 6 ♂♂, 7 ♀♀ (wraz z *M. turbidus* i *Ct. agyrtes*), leg. W. Skuratowicz.
 16. 8. 1951, Promno, w gnieździe *A. flavigollis*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *N. fasciatus* i *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.
 5. 4. 1953, Sztum, w gnieździe ssaka w wierzbie, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. A. Wiktor.

21. *Ctenophthalmus congener* Rothschild 1907

Gatunek dość rzadki pasożytujący na drobnych gryzoniach leśnych (*Microtinae* i *Murinae*), znajdowany również na krecie. Rozmieszczenie geograficzne tego gatunku jest mało znane. Podawany był dotąd z Jugosławii, Szwajcarii, Austrii, Czechosłowacji, Belgii i Holandii. Dampf (1926) cytuję go ze Śląska, jednakże bez podania bliższych danych.

13. 4. 1953, Maciejowiec, pow. Lwówek Śl., na *Cl. glareolus*, 4 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *M. turbidus*, *R. casta*?), leg. J. Rafalski i S. Strawiński.
 12. 4. 1953, Maciejowiec, w dziupli zwalonego buka, 1 ♂ (wraz z *Ct. solutus* i *M. turbidus*), leg. J. Rafalski.
 27. 4. 1953, Radomice pow. Lwówek Śl., w gnieździe gryzonii w pniu, 2 ♂♂, 3 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

17. 7. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *M. arvalis*, 2 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *H. talpae*, *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

17. 7. 1953, Puszczykowo, w gnieździe *M. arvalis*, 8 ♂♂, 4 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

22. *Ctenophthalmus assimilis* (Taschenberg) 1880

Pospolity pasożyt drobnych gryzoni zarówno leśnych, jak i polnych. Zamieskuje Europę oraz Zachodnią Syberię. W Polsce znaną z Pojezierza Mazurskiego (Dampf, 1907), Ziemi Lubuskiej (Wyrwicka, 1947), z Poznania (Niewiadomska, 1953) oraz ze Śląska (Seidel, 1934 i Maschke, 1935).

7. 5. 1949, Elbląg, łąki nad Nogatem, na *M. ratticeps*, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

16. 5. 1949, Nowy Dwór woj. gdańskie, na *M. arvalis*, 1 ♂, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

22. 8. 1949, Szczecin, w gnieździe za odstającą korą dębu, w Lasku Arkońskim, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.

3. 11. 1949, Słońsk pow. Kostrzyn, na *M. ratticeps*, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

4. 11. 1949, Urad n. Odrą pow. Słubice, w gniazdach *M. arvalis*, 11 ♂♂, 17 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

19. 2. 1950, Poznań-Golęcin, w gnieździe *T. europaea*, 4 ♀♀ (wraz z *H. talpae* i *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.

15. 5. 1950, Kraków, na *T. europaea*, 1 ♀ (wraz z *P. similis*), leg. K. Kowalski.

2. 4. 1951, Trzciągowo na wyspie Wolin, w przesiewkach ściółki, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. bisoctodentatus*), leg. J. Rafalski.

2. 4. 1951, Wyspa Wolin, w gnieździe *T. europaea* na łące k. Dargobądzia, 1 ♂, 6 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus*, *Ct. bisoctodentatus* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

12. 8. 1951, Wyspa Wolin, w gnieździe gryzonia k. Lubina, 2 ♂♂, 3 ♀♀ (wraz z *M. turbidus*), leg. J. Rafalski.

16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *A. flavigollis*, 1 ♂ (wraz z *Ct. solutus*, *Ct. agyrtes*, *Ct. uncinatus*, *N. fasciatus* i *H. talpae*), leg. W. Skuratowicz.

22. 8. 1951, Kórnik k. Poznania, na *M. arvalis*, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

17. 10. 1951, Poznań-Marcelinek, w gnieździe *M. arvalis*, 8 ♂♂, 6 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

9. 4. 1952, Kórnik k. Poznania, na *M. arvalis*, 7 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*), leg. Z. Czarnecki.

27. 4. 1952, Kiełczynek pow. Śrem, w gnieździe *T. europaea*, 12 ♂♂, 28 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

3. 7. 1952, Kiekrz k. Poznania, w gnieździe *M. arvalis*, 6 ♂♂, 4 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*), leg. W. Skuratowicz.

15. 9. 1952, Rogalin, w gnieździe *T. europaea*, 1 ♀ (wraz z *Ct. bisoctodentatus*), leg. J. Rafalski.

22. 10. 1952, Leśnica k. Wrocławia, w gnieździe *T. europaea* w parku nad Bystrzyką, 2 ♂♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

19. 1. 1953, Poznań-Sołacz, w gnieździe gryzonii, 2 ♂♂, 8 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.

26. 3. 1943, Wrocław w gnieździe gryzonii, 4 ♂♂ 8 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. A. Wiktor.

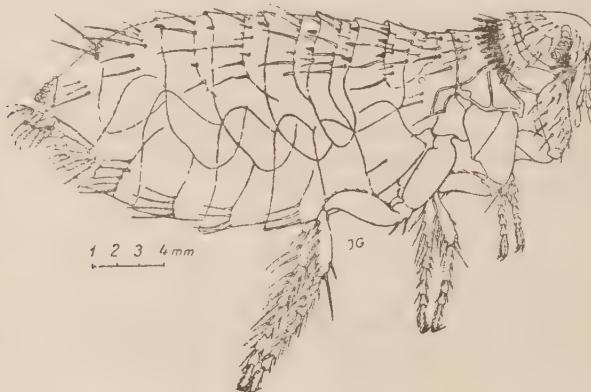
30. 3. 1953, Wrocław, w gnieździe *T. europaea*, 1 ♀ (wraz z *Ct. bisoctodentatus* i *Ct. agyrtes*), leg. A. Wiktor.

15. 4. 1953, Radomice, pow. Lwówek Śl., w gnieździe gryzonii w lesie mieszanym, 1 ♀ (wraz z *Ct. solutus*, *Ct. congener*, *Ct. agyrtes* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

15. 4. 1953, Maciejowiec, pow. Lwówek Śl., w gnieździe *T. europaea*, 30 ♂♂, 49 ♀♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *P. similis* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

19. 5. 1953, Opalenica, w gnieździe *T. europaea* na polanie leśnej koło Kozłowa, 10 ♂♂, 25 ♀♀ (wraz z *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

28. 5. 1953, Turew pow. Kościan, na *M. arvalis*, 1 ♀, leg. Z. Czarnecki.

Rys. 2. *Rectofrontia casta* J. et R. ♀. Oryg.

17. 7. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *M. arvalis*, 12 ♂♂, 7 ♀♀ (wraz z *Ct. congener*, *Ct. agyrtes* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

24. 7. 1953, Turew pow. Kościan, na *Crocidura mímula*, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

25. 7. 1953, Turew, na *M. arvalis*, 1 ♂, 1 ♀, leg. Z. Czarnecki.

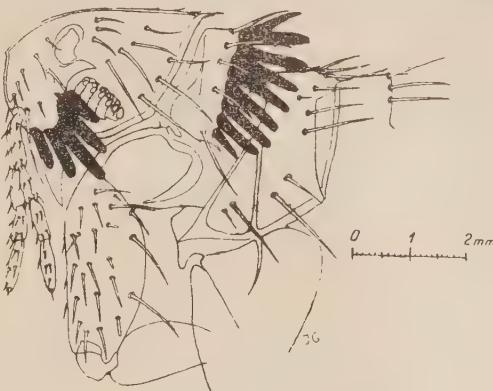
30. 7. 1953, Kamion pow. Opole, w gnieździe *M. arvalis*, 9 ♂♂, 13 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

6. 8. 1953, Płoty pow. Łobez, w gnieździe *T. europaea* na łące, 3 ♂♂, 4 ♀♀ (wraz z *Ct. bisoctodentatus* i *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.

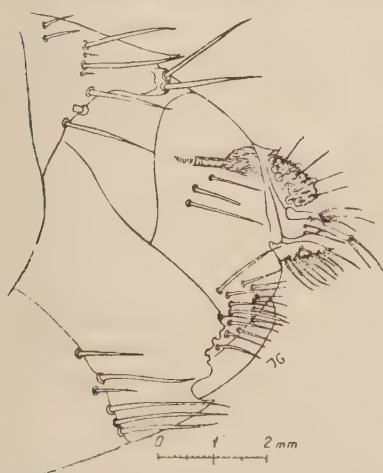
23. *Rectofrontia casta* (Jordan et Rothschild) 1928 ?

Gatunek ten uważałem za stosowne opatrzyć znakiem zapytania, nie jestem bowiem całkowicie pewien czy został on poprawnie oznaczony. W zbiorach posiadam tylko jeden okaz ♀ (rys. 2, 3, 4), ze-

brany na *Clethrionomys glareolus*. Oznaczenie utrudniał nie tylko brak materiałów porównawczych, lecz również fakt, że ♀♀ dwu bardzo bliskich gatunków, tj. *Rectofrontia integella* J. et R. oraz *Rectofrontia bureschi* J. dotąd nie są znane. W jednej z nowszych prac Ioff i Tifłow (1950) dają krytyczny przegląd gatunków, należących do rodzaju *Rhadinopsylla* (*Rhadinopsylla* s. str. i *Rectofrontia*), zestawiając wszystkie cechy w tablicy synoptycznej, a ponadto dają przejrzysty klucz do oznaczania gatunków. Zdaniem tych autorów wszystkie trzy wyżej wymienione gatunki należy uznać za podgatunki *Rectofrontia integella* J. et R.

Rys. 3. Przedni odcinek ciała samicy *Rectofrontia casta* J. et R. Oryg.

Rys. 4. Końc odcinka odwłoka samicy *Rectofrontia casta* J. et R. Oryg.

przypadkowo na gryzoniach leśnych. *Doratopsylla dasycnemus* jest znana z krajów zachodniej, środkowej i wschodniej Europy.

Rectofrontia casta znajdowana była na nornikach (*Microtinae*) i znana jest dotąd ze Szwajcarii, Austrii, Niemiec, Tatr Czeskich i Finlandii. Z terytorium Polski nie była podawana.

13. 4. 1953, Maciejowiec, pow. Lwówek Śl., na *Cl. glareolus*, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. congener* i *M. turbidus*), leg. J. Rafalski i St. Strawiński.

Rodzina: *Ctenopsyllidae*

24. *Doratopsylla dasycnemus* (Rothschild) 1897

Gatunek ten pasożytuje przede wszystkim na drobnych ssakach owadożernych (*Insectivora*) oraz

W Polsce znaleziona przez Dampfę (1910a) na Pojezierzu Mazurskim.

1949, Łobodno, na *S. araneus* i *S. minutus*, 19 ♂♂ i 13 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

25. *Palaeopsylla sorecis* (Dale) 1878

Podobnie jak poprzedni, gatunek *P. sorecis* pasozytuje na drobnych ssakach owadożernych, lecz niekiedy trafia się również na gryzoniach leśnych. Zamieskuje kraje zachodniej, środkowej i wschodniej Europy. W Polsce znaleziona przez Dampfę (1910a) na Pojezierzu Mazurskim oraz w Wysoczyzny pow. Gorzów (Niewiadomska, 1953).

1949, Łobodno, na *S. araneus* i *S. minutus*, 10 ♂♂ i 18 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

24. 7. 1952, Bolków na Dolnym Śląsku, w gnieździe *Erinaceus* sp., 1 ♂ (wraz z *A. erinacei*), leg. J. Rafalski.

4. 6. 1953, Gorzyń, pow. Międzychód, w gnieździe *S. araneus*, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

26. *Palaeopsylla similis* Dampf 1910

Dotąd gatunek ten zbierany był na krecie (*Talpa europaea*) i w jego gniazdach oraz, znacznie rzadziej, na ryjówce aksamitnej (*Sorex araneus*). Zamieskuje przede wszystkim Europę Wschodnią, lecz podawany był również z Austrii, Czechosłowacji, północnej części Jugosławii oraz ze Śląska (Seidel, 1934 i Maschke, 1935). Niewiadomska (1953) znalazła ten gatunek w zbiorach A. Wagi.

15. 5. 1950, Kraków, na *T. europaea*, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. K. Kowalski.

15. 4. 1953, Maciejowice pow. Lwówek Śl., w gnieździe *T. europaea*, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *H. talpae*), leg. J. Rafalski.

27. *Palaeopsylla kohauti* Dampf 1910

Gatunek rzadki, pasozytujący na krecie (*T. europaea*) oraz wyjątkowo na ryjówce aksamitnej (*S. araneus*). Dotąd podawany był z Anglii, Niemiec, Austrii, Czechosłowacji i Węgier. W Polsce znaleziony na Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1910b) i na Śląsku (Maschke, 1935).

15. 7. 1953, Ciszewo pow. Chodzież, w gnieździe *T. europaea* w zaroślach na łące, 1 ♀, leg. J. Rafalski.

28. *Ctenopsyllus segnis* (Schönherr) 1811

Pasozytuje przede wszystkim na myszy domowej (*Mus musculus*), rzadziej na badylarce (*Micromys minutus*) i szczurach (*Rattus* sp.).

Zamieszkuje Europę, Azję i Amerykę. W Polsce znaleziona na Pomorzu (Dampf, 1907), na Śląsku (Seidel, 1934 i Maschke, 1935) i w Poznańskim (Wyrwicka, 1947) oraz w Warszawie, Lublinie i Zwierzyńcu pow. Zamość (Niewiadomska, 1953).

5. 5. 1937, Poznań, na *Mus musculus*, 3 ♂♂, 2 ♀♀, leg. J. Urbański.
 20. 3. 1942, Spiczyn pow. Lubartów, na *M. musculus*, 2 ♀♀, leg. J. Urbański.
 1. 4. 1944, Kijany k. Lublina, na *M. musculus*, 10 ♂♂, 12 ♀♀, leg. J. Urbański.
 4. 8. 1950, Brzegi pow. Krzyż, na *M. musculus*, 1 ♂, leg. M. Szymański.
 11. 9. 1950, Braniewo, na *Micromys minutus*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.
 12. 3. 1953, Poznań, na *M. musculus* (albinosy), 38 ♂♂, 73 ♀♀, leg. M. Jackiewicz.

29. *Hystrichopsylla talpae* (Curtis) 1826

Największa europejska pchła dochodząca do 5,6 mm; pasożytuje na krecie i innych owadożernych (*Insectivora*) oraz na drobnych gryzoniach. Występuje w całej Europie, lecz zawsze w niewielkiej liczbie osobników. W Polsce znaleziona w okolicy Szczecina (Nack, 1938), na Śląsku (Seidel, 1934 i Maschke, 1935) i w Poznaniu (Niewiadomska, 1953).

1949, Łobodno, na drobnych gryzoniach leśnych, 3 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 20. 7. 1949, Zwierzyniec pow. Zamość, na *Cl. glareolus*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.
 19. 2. 1950, Poznań-Golęcin, w gnieździe *T. europaea*, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.
 11. 9. 1950, Mrągowo, na *M. ratticeps*, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.
 2. 4. 1951, Wyspa Wolin-Dargobądz, w gnieździe *T. europaea* na łące, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *Ct. bisoctodentatus*), leg. J. Rafalski.
 16. 8. 1951, Promno k. Poznania, w gnieździe *A. fliavicollis*, 2 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus*, *Ct. uncinatus* i *N. fasciatus*), leg. W. Skuratowicz.
 22. 8. 1951, Kórnik k. Poznania, na *M. arvalis*, 1 ♂, leg. W. Skuratowicz.
 27. 4. 1952, Kiełczynek pow. Śrem, w gnieździe *T. europaea* na łące, 1 ♂, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafalski.
 1. 10. 1952, Osowa Góra k. Poznania, na *M. arvalis* 1 ♀, leg. Z. Pniewski.
 22. 10. 1952, Leśnica k. Wrocławia, w gnieździe *T. europaea* nad Bystrzycą, 2 ♂♂ (wraz z *Ct. assimilis* i *Ct. agyrtes*), leg. J. Rafalski.
 15. 4. 1953, Maciejowiec pow. Lwówek Śl., w gnieździe *T. europaea*, 1 ♂, 1 ♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes* i *P. similis*), leg. J. Rafalski.
 27. 4. 1953, Radomice pow. Lwówek Śl., w gnieździe gryzonia w lesie, 2 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. agyrtes*, *Ct. solutus* i *Ct. congener*), leg. J. Rafalski.

19. 5. 1953, Opalenica, w gnieździe *T. europaea* na polanie leśnej, 1 ♂ (wraz z *Ct. assimilis*), leg. J. Rafałski.
 17. 7. 1953, Puszczykowo k. Poznania, w gnieździe *M. arvalis* w lesie, 1 ♀ (wraz z *Ct. agyrtes*, *Ct. congener* i *M. turbidus*), leg. W. Skuratowicz.

30. *Typhloceras poppei* W a g n e r 1903

Gatunek ten znany był dotąd z Północnej Afryki oraz z kilku krajów Europy zachodniej i południowej: Anglia, Holandii, Belgii, zachodniej części Niemiec, Szwajcarii i Jugosławii. Dlatego też znalezienie *Typhloceras poppei* na terytorium Polski jest dość nieoczekiwane, jeśli wykluczyć przypadek zawleczenia, który w czasie wojny mógł oczywiście mieć miejsce. Z powodu rzadkości tego gatunku skąpe są również dane i o jego żywicielach, przeważnie jednak za głównego żywiciela uważana jest mysz zaroślowa (*Apodemus sylvaticus*).

6. 10. 1950, Poznań-Marcelinek, w gnieździe *Apodemus* sp. na ugorze. 4 ♂♂, 5 ♀♀ (wraz z *Ct. assimilis*, *Ct. bisoctodentatus* i *N. fasciatus*), leg. W. Skuratowicz i I. Krysztofiak.

Rodzina: *Ischnopsyllidae*

31. *Ischnopsyllus hexactenus* (K o l e n a t i) 1857

Pospolity w całej Europie pasożyt gacki wielkoucha (*Plecotus auritus*) spotykany również na szeregu innych gatunkach nietoperzy. W Polsce znaleziony na Pomorzu (D a m p f, 1908a) i na Śląsku (S e i d e l, 1934, M a s c h k e, 1935) oraz w Bydgoszczy i Kampinosie (N i e - w i a d o m s k a, 1953).

28. 2. 1940, Poznań, na *P. auritus*, 2 ♀♀, leg. B o g u s z .
 15. 11. 1951, Poznań, na *P. auritus*, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 6. 12. 1951, Skierniewice, na *B. barbastellus*, 1 ♀ (wraz z *N. pentactenus*), leg. W. Skuratowicz.
 3. 3. 1952, Siedlce, na *P. auritus*, 4 ♂♂, leg. Wł. B a z y l u k .
 14. 3. 1952, Osieczna pow. Leszno, na *P. auritus*, 1 ♂, 3 ♀, leg. W. Skuratowicz.
 23. 2. 1953, Owińska k. Poznania, na *P. auritus*, 1 ♀, leg. C. C z a p s k i .

32. *Ischnopsyllus variabilis* W a g n e r 1898

Gatunek bardzo rzadki, pasożytujący na gacku wielkouchu (*P. auritus*) oraz na karliku malutkim (*Pipistrellus pipistrellus*). Dotąd podawany był tylko ze Szwajcarii, Niemiec (Wiesbaden) oraz z europejskich części Z. S. R. R.

16. 9. 1951, Owińska k. Poznania, na *P. pipistrellus*, 3 ♂♂, 3 ♀♀, leg. E. W a r c h a l e w s k i .

33. *Ischnopsyllus simplex* Rothschild 1906

Gatunek rzadki, pasożytujący na przedstawicielach rodzaju *Myotis* (głównie na nocku Natterera — *M. nattereri*), lecz znaleziony był również na mopku (*Barbastella barbastellus*). Jeśli chodzi o rozmieszczenie geograficzne *I. simplex*, to Wagner (1936b), Seguy (1944) i Cooremann (1950) uważają ten gatunek za zachodnioeuropejski, gdyż do niedawna znany był tylko z Anglii, Holandii i Szwajcarii. W ostatnich latach znaleziony został również w Belgii (Cooremann, 1950) i w Czechach (Rosicky, 1948).

26. 9. 1951, Poznań, na *M. nattereri*, 1 ♂, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

34. *Nycteridopsylla pentactenus* (Kolenati) 1857

Pasożytuje na różnych gatunkach europejskich nietoperzy. Dotąd znaleziona była w Belgii, Holandii, Niemczech, Szwajcarii, Czechosłowacji, na Węgrzech oraz w Z. S. R. R. (Kalininograd, Dampf, 1907). Seidel (1934) posiadał okazy z kilku stanowisk na Śląsku, Niewiadomska (1953) z Bydgoszczy.

6. 12. 1951, Skierniewice, na *B. barbastellus* 1 ♀ (wraz z *I. hexactenus*), leg. W. Skuratowicz.

14. 3. 1952, Osieczna pow. Leszno, na *P. auritus*, 1 ♂, 2 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.

Rodzina: *Vermipsyllidae*35. *Chaetopsylla trichosa* Kohaut 1903

Pospolity pasożyt borsuka (*Meles meles*) i lisa (*Vulpes vulpes*). Występuje w całej Europie. W Polsce znaleziona przez Seidela (1934) na Śląsku.

2. 12. 1952, Wronki pow. Szamotuły, na *V. vulpes*, 1 ♂, leg. Obst

14. 1. 1953, Tonczyn leśn. Grabów, na *V. vulpes*, 1 ♀ (wraz z *P. irritans*), leg. Cz. Gerwel.

36. *Chaetopsylla globiceps* (Taschenberg) 1880

Gatunek ten występuje w całej Palearktyce. Pasożytuje przede wszystkim na lisie (*Vulpes vulpes*) oraz rzadko na borsuku (*Meles meles*). Dampf (1908) posiadał okazy z Pomorza (Ostrzycy) oraz z Pojezierza Mazurskiego (Zimna Woda). W obu przypadkach *Ch. globiceps* łowiona była na lisie (*V. vulpes*).

7. 3. 1954, Osowa Góra k. Poznania, na *Vulpes vulpes*, 2 ♂♂, 3 ♀♀, leg. Z. Pniewski.

Rodzina: *Pulicidae*37. *Spilopsyllus cuniculi* (Dale) 1878

Pasozytuje głównie na króliku (*Oryctolagus cuniculus*), rzadziej na zającu szaraku (*Lepus europaeus*), prócz tego trafia się niekiedy na lisie oraz kocie domowym. Rozmieszczenie tego gatunku pokrywa się mniej więcej z rozmieszczeniem królika. W Polsce znaleziony na Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1907) i na Śląsku (Seidel, 1934, Niewiadomska, 1953).

19. 2. 1949, Żydowo woj. poznańskie, na *O. cuniculus*, 8 ♂♂, 14 ♀♀, leg. E. Schechtel.

38. *Ctenocephalides canis* (Curtis) 1826

Gatunek kosmopolityczny pasozytujący przede wszystkim na psie (*Canis familiaris*). W Polsce znany z okolic Szczecina (Noack, 1938), ze Śląska (Seidel, 1934) i z Warszawy (Niewiadomska, 1953).

5. 5. 1937, Poznań, na *C. familiaris*, 1 ♀, leg. J. Urbański.

5. 6. 1951, Ostrów Wielkopolski, na *C. familiaris*, 7 ♀♀, leg. M. Drygas.

3. 8. 1951, Zwierzyniec pow. Zamość, na człowieku, 3 ♂♂, leg. W. Skuratowicz.

28. 8. 1951, Poznań, na *C. familiaris*, 2 ♂♂, 10 ♀♀, leg. M. Drygas.

15. 1. 1952, Poznań-Sołacz, na *V. vulpes*, 10 ♂♂, 25 ♀♀, leg. Giedymin.

22. 5. 1953, Turew pow. Kościan, na *C. familiaris*, 1 ♂, 15 ♀♀, leg. W. Mazurkiewicz.

22. 5. 1953, Samostrzel pow. Nakło, w przesiewkach ściółki wśród krzewów, 1 ♂, leg. Rajski.

39. *Ctenocephalides felis* (Bouché) 1835

Gatunek kosmopolityczny pasozytujący na kocie (*Felis domestica*). W Polsce znany ze Szczecina i okolic (Noack, 1938), ze Śląska (Seidel, 1934) oraz z Warszawy i Częstochowy (Niewiadomska, 1953).

21. 7. 1951, Zwierzyniec pow. Zamość, na *F. domestica*, 2 ♂♂, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.

40. *Archaeopsylla erinacei* (Bouché) 1835

Gatunek ten pasozytuje przede wszystkim na jeżu (*Erinaceus* sp.), lecz był zbierany również na psie (*Canis familiaris*), tchórzu (*Putorius putorius*), kunie domowej (*Martes foina*), lisie (*Vulpes vulpes*) i szczurze wędrownym (*Rattus norvegicus*). Pospolity w całej Europie, w Polsce znaleziony w okolicy Elbląga (Dampf, 1910a) i na

Śląsku (Seidel, 1934), a także w Warszawie i Supraślu (Niewiadomska, 1953).

30. 4. 1937, Poznań-Sołacz, na *Erinaceus* sp., 2 ♂♂, 8 ♀♀, leg. J. Urbański.
 10. 7. 1951, Lublicz Wielki k. Krzyża, na *E. europaeus*, 7 ♀♀, leg. M. Szymański.
 19. 10. 1951, Nowy Tomyśl, na *E. europaeus*, 25 ♂♂, 31 ♀♀, na *E. roumanicus*, 10 ♂♂, 33 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 23. 10. 1951, Poznań-Szeląg, na *E. roumanicus*, 10 ♂♂, 29 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 3. 12. 1951, Poznań, na *E. europaeus*, 1 ♂, 14 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 27. 7. 1952, Kielce, na *Erinaceus* sp., 1 ♂, 2 ♀♀, leg. Wł. Bazylik.
 24. 8. 1952, Bolków na Dolnym Śląsku, w gnieździe *Erinaceus* sp. w lesie mieszanym, 8 ♂♂, 10 ♀♀ (wraz z *P. sorecis*), leg. J. Rafałski.
 21. 10. 1952, Suchy Las woj. Poznańskie, na *Erinaceus* sp., 4 ♂♂, 7 ♀♀, leg. Obst.
 22. 9. 1952, Poznań-Malta, na *E. europaeus*, 1 ♂, 3 ♀♀, leg. A. Wiktor.
 23. 4. 1953, Maciejowice pow. Lwówek Śl., na *E. europaeus*, 11 ♂♂, 5 ♀♀, leg. St. Strawiński.
 24. 7. 1953, Turew pow. Kościan, na człowieku, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.
 13. 8. 1953, Kiełczynek pow. Śrem, na *Erinaceus* sp., 6 ♂♂, 39 ♀♀, leg. J. Gruszczyńska.

41. *Pulex irritans* L. 1758

Kosmopolityczny ten gatunek pasożytuje przede wszystkim na człowieku, lecz często spotykany był także na: lisie (*Vulpes vulpes*), borsuku (*Meles meles*), kocie (*Felis domestica*) i psie (*Canis familiaris*). W Polsce znaleziony na Pojezierzu Mazurskim (Dampf, 1907), w Szczecinie i Goleniowie pow. Nowogard (Noack, 1938), na Śląsku (Seidel, 1934), a także w Częstochowie i Warszawie (Niewiadomska, 1953).

6. 4. 1944, Kijany k. Lublina, na *Anas domestica*, 1 ♀, leg. J. Urbański.
 12. 6 — 19. 8. 1951, Poznań, na człowieku, 9 ♂♂, 1 ♀, leg. W. Skuratowicz.
 13. 7. — 28. 8. 1951, Zwierzyniec pow. Zamość, na człowieku, 7 ♂♂, 5 ♀♀, leg. W. Skuratowicz.
 8. 6. 1952, Bielinek n. Odrą, w norze *M. meles*, 7 ♂♂, leg. J. Rafałski.
 17. 11. 1952, Bytyń k. Poznania, na *V. vulpes*, 1 ♂ (wraz z *P. melis* i *Ct. biso octodentatus*), leg. Z. Pniewski.
 14. 1. 1953, Tonczyn leśn. Grabów, na *V. vulpes*, 3 ♂♂, 1 ♀ (wraz z *Ch. trichosa*), leg. Cz. Gerwel.

Niniejsze zestawienie nie wyczerpuje listy gatunków pcheł znalezionych na terytorium Polski, gdyż w pracach Dampfa, Seidela, Maschke, Noacka i Niewiadomskiej znajdują się dane o dalszych 10 gatunkach. Przytaczam je poniżej celem

przedstawienia dotyczącego stanu badań nad fauną pcheł Polski.

1. *Ceratophyllus rusticus* Wagner 1903

Seidel (1934) posiadał okazy zebrane w r. 1927 w Miłocicach pow. Strzelin.

2. *Amphipsylla contigua* Jordan et Rothschild

Zebrana przez Seidela w Miłocicach w r. 1927 na *M. arvalis*.

3. *Saphiopsylla nupera palina* Jordan 1931

Gatunek ten znalazła K. Maschke (1935) na Śnieżniku Kłodzkim na *Cl. glareolus*.

4. *Ctenopsyllus bidentatus* Kolenati 1860

Zimna Woda w Woj. olsztyńskim, na kunie leśnej (*M. martes*), leg. Dampf (1911).

5. *Rectofrontia pentacanthus* (Rothschild) 1897

Gatunek ten zebrała Maschke (1935) na Śnieżniku Kłodzkim na *A. flavicollis*.

6. *Ischnopsyllus elongatus* (Curtis) 1832

Gatunek ten Seidel (1934) opatrzył we swojej pracy znakiem zapytania, gdyż w zbiorach muzeum we Wrocławiu znajdowały się okazy oznaczone przez Dampfa, bez podania miejsca zbioru. Toteż Seidel nie miał pewności czy okazy te pochodziły ze Śląska. Niewiadomska (1953) podaje ten gatunek z lasu Wolskiego pod Krakowem.

7. *Ischnopsyllus intermedius* (Rothschild) 1898

Seidel (1934) otrzymał okazy tego gatunku z Gogolina pow. Strzelce, Niewiadomska (1953) z Puław.

8. *Ischnopsyllus octactenus* (Kolenati) 1856

Noack (1938) posiadał okazy pochodzące ze Szczecina, Seidel (1934) zaś ze Śląska (Miłocice pow. Strzelin na *M. nattereri*, oraz kopalnia wapna „Frankenstein”, na *B. barbastellus*).

9. *Nycteridopsylla eusarca* Dampf 1907

Dampf opisał ten gatunek na podstawie okazów znalezionych w okolicy Kościerzyny (Strugia) w gnieździe jaskółki dymówki (*D. urbica*). Seidel (1934) posiadał okazy z muzeum we Wrocławiu, złowione na borowcu wielkim (*N. noctula*).

10. *Nycteridopsylla longiceps* Rothschild 1908

Seidel (1934) zebrał kilka okazów tego gatunku na mopku (*B. barbastellus*) w pobliżu kopalni „Frankenstein” w r. 1928.

Zestawienie żywicieli i pasożytytujących na nich lub zamieszkujących ich gniazda gatunków pcheł

Zestawienie to zostało oparte wyłącznie na własnych materiałach, toteż nie uwzględnia ono danych zawartych nawet w tych pracach, które dotyczą terytorium Polski.

P t a k i — A v e s

Kura — *Gallus domesticus* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Gołąb domowy — *Columba livia domestica* L.

Ceratophyllus columbae Steph.

Kaczka domowa — *Anas platyrhyncha domestica* L.

Pulex irritans L.

Szpak — *Sturnus vulgaris* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Ceratophyllus fringillae Walk.

Wróbel domowy — *Passer domesticus* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Ceratophyllus fringillae Walk.

Ceratophyllus garei Roths.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Pliszka siwa — *Motacilla alba* L.

Ceratophyllus garei Roths.

Pełzacz leśny — *Certhia familiaris* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Kowalik — *Sitta europaea* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Sikora bogatka — *Parus major* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Sikora modra — *Parus coeruleus* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Sikora sosnowka — *Parus ater* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Raniuszek — *Aegithalos caudatus* L.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Muchołówka żałobna — *Muscicapa hypoleuca* Pall.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Drozd śpiewak — *Turdus ericetorum* Turton.
Ceratophyllus garei Roths.
 Strzyżyk — *Troglodytes troglodytes* L.
Dasypsyllus gallinulae Dale
 Jaskółka oknówka — *Delichon urbica* L.
Ceratophyllus hirundinis Curt.
Ceratophyllus farreni Roths.
 Jaskółka brzegówka — *Riparia riparia* L.
Ceratophyllus styx Roths.

Ssaki — Mammalia

Jeż — *Erinaceus europaeus* L. i *E. roumanicus* Barret-Ham.
Archaeopsylla erinacei Curt.
Palaeopsylla soreciš Dale
 Kret — *Talpa europaea* L.
Ctenophthalmus bisoctodentatus Kol.
Ctenophthalmus assimilis Tasch.
Ctenophthalmus agyrtes Hell.
Hystrichopsylla talpae Curt.
Palaeopsylla similis Dampf
Palaeopsylla kohauti Dampf
 Ryjówka aksamitna — *Sorex araneus* L.
Palaeopsylla sorecīs Dale
Hystrichopsylla talpae Curt.
Doratopsylla dasycnemus Roths.
 Ryjówka malutka — *Sorex minutus* L.
Palaeopsylla sorecīs Dale
Doratopsylla dasycnemus Roths.
 Zębielek karliczek — *Crocidura mimula* Miller
Ctenophthalmus assimilis Tasch.
 Gacek wielkouch — *Plecotus auritus* L.
Ischnopsyllus hexactenus Kol.
Nycteridopsylla pentactenus Kol.
 Mopek — *Barbastella barbastellus* Schreb.
Ischnopsyllus hexactenus Kol.
Nycteridopsylla pentactenus Kol.
 Karlik malutki — *Pipistrellus pipistrellus* Schreb.
Ischnopsyllus variabilis Wagn.
 Nocek Natterera — *Myotis nattereri* Kuhl
Ischnopsyllus simplex Roths.

Borsuk — *Meles meles* L.

Paraceras melis Curt.

Pulex irritans L.

Kuna leśna — *Martes martes* L.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Pies — *Canis familiaris* L.

Ctenocephalides canis Curt.

Lis — *Vulpes vulpes* L.

Chaetopsylla trichosa Kohaut

Pulex irritans L.

Paraceras melis Curt.

Ctenocephalides canis Curt.

Ctenophthalmus bisoctodentatus Kol.

Kot — *Felis domestica* L.

Ctenocephalides felis Bouché

Królik — *Oryctolagus cuniculus* L.

Spilopsyllus cuniculi Dale

Wiewiórka — *Sciurus vulgaris* L.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Tarsopsylla octodecidentata Kol.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Ceratophyllus garei Roths.

Suseł perekowany — *Citellus suslicus* Gueld.

Ctenophthalmus orientalis Wag. n.

Suseł moregowany — *Citellus citellus* L.

Ctenophthalmus orientalis Wag. n.

Nornica ruda — *Clethrionomys glareolus* Schreb.

Ctenophthalmus uncinatus Wag. n.

Ctenophthalmus solutus Jord. et Roths.

Ctenophthalmus congener Roths.

Ctenophthalmus agyrtes agyrtes Hell.

Ctenophthalmus agyrtes eurous Jord. et Roths.

Megabothris turbidus Roths.

Hystrichopsylla talpae Curt.

Rectofrontia casta Jord. et Roths.

Nornik północny — *Microtus rutilus* Keyss. et Blas.

Ctenophthalmus assimilis Tasch.

Ctenophthalmus agyrtes Hell.

Amphipsylla rossica Wag. n.

Hystrichopsylla talpae Curt.

Nornik zwyczajny — *Microtus arvalis* Pall.

Ctenophthalmus assimilis Tasch.

Ctenophthalmus agyrtes agyrtes Hell.

Ctenophthalmus agyrtes eurous Jord. et Roths.

Ctenophthalmus solutus Jord. et Roths.

Ctenophthalmus congener Roths.

Ctenophthalmus bisoctodentatus Kol.

Hystrichopsylla talpae Curt.

Megabothris turbidus Roths.

Megabothris walkeri Roths.

Amphipsylla rossica Wagn.

Mysz domowa — *Mus musculus* L.

Ctenopsyllus segnis Schönh.

Mysz pełna — *Apodemus agrarius* Pall.

Megabothris turbidus Roths.

Nosopsyllus fasciatus Bosc.

Ctenophthalmus agyrtes Hell.

Ctenophthalmus solutus Jord. et Roths.

Mysz zaroślowa — *Apodemus sylvaticus* L.

Ctenophthalmus agyrtes eurous Jord. et Roths.

Megabothris turbidus Roths.

Mysz leśna — *Apodemus flavicollis* Melch.

Megabothris turbidus Roths.

Nosopsyllus fasciatus Bosc.

Ctenophthalmus agyrtes Hell.

Ctenophthalmus uncinatus Wagn.

Ctenophthalmus assimilis Tasch.

Ctenophthalmus solutus Jord. et Roths.

Hystrichopsylla talpae Curt.

Monopsyllus sciurorum Schr.

Ceratophyllus gallinae Schr.

Badylarka — *Micromys minutus* Pall.

Ctenopsyllus segnis Schönh.

Człowiek — *Homo sapiens* L.

Pulex irritans L.

Ctenocephalides canis Curt.

Archaeopsylla erinacei Curt.

Kończąc niniejszą pracę pragnę podziękować Prof. dr Kazimierzowi Simmowi za przejrzenie rękopisu oraz dr Janowi Rafałskiemu za cenne uwagi oraz bardzo duże materiały oddane mi do opracowania.

Adres autora:
Zakład Zoologii Systematycznej
Uniwersytetu Poznańskiego
Poznań, ul. Fredry 10

LITERATURA

1. Cooreman J., Liste des *Suctoria (Aphaniptera)* récoltés en Belgique. Bulletin, T. XXVI, No 57, Inst. royal des Sciences naturelles de Belgique, Bruxelles, 1950.
2. Dampf A., Die Ost- und Westpreussische Flohfauna. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 48, Königsberg, 1907.
3. Dampf A., Systematische Übersicht der Flöhe (*Aphaniptera s. Siphonaptera*) Ost- und Westpreussens. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 49. Königsberg 1908.
4. Dampf A., Weitere Mitteilungen über Flöhe. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 49, Königsberg, 1908.
5. Dampf A., Zur Aphanipterenfauna Ostpreussens. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 51, Königsberg, 1910.
6. Dampf A., Eine neue *Palaeopsylla*-Art (*Aphaniptera*) aus Ostpreussens. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 51, Königsberg, 1910.
7. Dampf A., Neue Funde zur Ostpreussische Insectenfauna. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 52, Königsberg, 1911.
8. Dampf A., *Ceratophyllus rossitensis* n. sp., ein neuer Vogelfloh aus Ostpreussen. Schrift. phys. ökon. Ges. T. 53, Königsberg, 1912.
9. Dampf A., Kritisches Verzeichnis der *Aphaniptera Deutschlands*. Ent. Mitt. Bd. 15, Nr. 5/6, Berlin, 1926.
10. Darskaja N. F., Opriedielitel pticziich bloch roda *Ceratophyllus*. Ektoparazity, Zesz. 2, Mosk. Obszcz. Ispyt. Prirody, Moskwa, 1950.
11. Dudol'skina Ł. A., O parazitie kur *Ceratophyllus gallinae* i blizkich wiadach bloch. Ektoparazity, zesz. 2, Mosk. Obszcz. Ispyt. Prirody, Moskwa, 1950.
12. Ioff I. G. i Rostigajew B., Piatoje dobawlenije k wagnierowskomu katalogu palearkticzeskich *Aphaniptera*, Ektoparazity, Zesz. 2, Mosk. Obszcz. Ispyt. Prirody, Moskwa, 1950.
13. Ioff I. G. i Tiflow W. E., Materiały k izuczeniju bloch, V. Rod: *Rhadinopsylla* J. et R., Ektoparazity, Zesz. 2, Mosk. Obszcz. Ispyt. Prirody, Moskwa, 1950.
14. Jacobson H., Ostbaltische Aphanipteren. Zool. Anzeiger, Bd. 129, Hft. 3/4, Leipzig, 1940.
15. Jacobson H., Zur Aphanipterenfauna Mecklenburgs. Arch. des Ver. der Freunde der Naturgesch. in Mecklenburg. Neue Folge, Bd. 15, 1941.
16. Jakóbkiewicz J., Epidemiologia dżumy. Gdynia, 1939.
17. Jancke O., Die Aphanipteren Deutschlands. Die Tierwelt Deutschlands. T. XXXV, Jena, 1938.
18. Jordan K., *Siphonaptera* collected in the Dolomites. Nov. Zool. T. XXXIV, London, 1928.

19. Jordan K., *Siphonaptera* collected by C. Elton in Lapland. Nov. Zool. T. XXXVIII, London, 1932.
20. Jordan K., *Siphonaptera* collected by Herr Georg Stein in the High Tatra. Nov. Zool. T. XXX, London, 1932.
21. Jordan K., Rothschild Ch., A preliminary Catalogue of the *Siphonaptera* of Switzerland. Ectoparasites, I, London, 1915.
22. Jordan K., Rothschild Ch., Two new Palearctic *Siphonaptera*. Ectoparasites, London, 1921.
23. Jordan K., Rothschild Ch., Additions to the Catalogue of Swiss *Siphonaptera*. Ectoparasites, London, 1923.
24. Lehnert W., Beobachtungen über die Biocönose der Vogelnester. Ornithol. Monatsberichte, T. XLI, 1933.
25. Maschke K., Parasiten der Wirbeltiere des Glatzer Schneeberges. 2. Flöhe von Kleinsäugern des Glatzer Schneeberges. Beitr. zur Biol. des Glatzer Schneeberges, Heft. 1, Breslau, 1935.
26. Niewiadomska K., Materiały do fauny pcheł (*Aphaniptera*) Polski. Fragm. Faun. Mus. Zool. Polon. T. VI, Nr. 15. Warszawa, 1953.
27. Noack P., Die Aphanipteren des Stettiner Naturkundemuseums. Stett. Ent. Zeitung, Jhrg. 99, Hft. 1, Stettin, 1938.
28. Olsufjew G. N., O narużnych parazitach sieroj polowki *Microtus arvalis* Pall. i niekotorych drugich dikkich mlekopitajusczych jużnoj czasti Moskowskoj oblasti. Woprosy krajewoj, obszczej i eksperimentalnoj parazitologii, T. IV, Moskwa, 1949.
29. Peus F., Die Flöhe. Schöps, Leipzig, 1938.
30. Peus F., Über den Krähenfloh, *Ceratophyllus rossittensis* Dampf, nebst Bemerkungen über die Wechselbeziehungen zwischen Vogelfloh und Vogel. Zeitschr. f. Parasitenkunde, Bd. 11, Heft 2/3, Berlin, 1940.
31. Peus F., Nová rasa *Euctenophthalmus obtusus* Jord. et Roth. (*Aphaniptera, Ctenophthalmidae*) z Jaseniku. Vestn. Čescoslov. Zool. Spol. T. XV, 2, Praha, 1951.
32. Rosicky B., Naše blechy. Casopis. Narodn. Musea, T. CXVI, 2, Praha, 1947.
33. Rosicky B., Prispevek k poznani blech (*Aphaniptera*) Jeseniku. Entomol. Listy T. X, fasc. 1, Brno, 1947.
34. Rosicky B., Aphaniptera of Central Europe collected by Prof. Dr. J. Strokan. Vestn. Csl. Zool. Spol. T. XII, Praha, 1948.
35. Rosicky B., Biocenosy a ekologie blech stredni Evropy, j. w. T. IV, 1950.
36. Rosicky B., Blechy (*Aphaniptera*) jako parazyti nasich ptaku. Sylvia, 3, 1950.
37. Rosicky B., Predbežný katalog blech (*Aphaniptera*) z územia Slovenska. Prirodovedny sbornik, V, Bratislava, 1950.
38. Rosicky B., Ssavci z územi Čescoslovenska jako hostitele blech (*Aphaniptera*). Sbornik Klubu prirodovedeckeho v Brne, T. XXIX, Brno, 1951.
39. Séguin E., Insectes Ectoparasites (Mallophages, Anoploures, Siphonapteres). Faune de France, 43, Paris, 1944.
40. Seidel J., Über die in Vogelnestern vorkommenden Floharten. Ostdeutscher Naturwart, Jhrg. III, Hft. 5, Breslau, 1931.

41. Seidel J., Schlesische Vogelflöhe. Berichte d. Schlesischer Ornithol. Vereins, Bd. 70, 1932.
42. Seidel J., Flöhe (Aphaniptera) Schlesiens. Abhandl. der Naturf. Gesellschaft zu Görlitz, T. 33, Görlitz, 1934.
43. Simm K., Skuratowicz W., W sprawie badań nad fauną pchel (Aphaniptera) Polski. (w druku).
44. Skuratowicz W., (Komunikat). Polskie Pismo Entomol., 20, Wrocław, 1951.
45. Taschenberg O., Die Flöhe. Halle, 1880.
46. Wagner J., Aphanipterologische Studien III. Horae Soc. Ent. Ross. 31, St. Petersburg, 1898.
47. Wagner J., Analiticzeskije tablicy dla opriedelnija widow. Aphaniptera żywuszczych na Muridae. Parazitol. sbornik Zool. Muz. Akad. Nauk SSSR, I, Leningrad, 1930.
48. Wagner J., Nachträge zum Kataloge der palaearktischen Aphanipteren (Wien, 1930), Konovia, X, Wien, 1931.
49. Wagner J., Zweiter Nachtrag zum Kataloge der Palaearktischen Aphanipteren. Konovia, XII, Wien, 1953.
50. Wagner J., Dritter Nachtrag Konovia, XIV, Wien, 1935.
51. Wagner J., Vierter Nachtrag Konovia, XVII, 1938.
52. Wagner J., Über die Aphanipterenfauna der Maulwurfnesten. Konovia, Bd. XV, 1936.
53. Wagner J., Aphaniptera (Siphonaptera, Suctoria). Die Tierwelt Mittel-europas, Bd. VI, Insekten, 3, Teil XVII, 23, Ordnung: Flöhe, Leipzig, 1936.
54. Wagner J., Gattung *Ctenophthalmus* und ihre Einteilung (Aphaniptera). Zeitschr. für Parasitenkunde, Bd. 11, Heft 4, Berlin, 1940.
55. Wyrywicka W., Z badań nad zewnętrznymi pasożytami niektórych gryzoni. Poznańskie Tow. Przyj. Nauk, Seria B, T. X, Zesz. 5, Poznań, 1947.

РЕЗЮМЕ

В настоящей статье даются результаты предварительных исследований по фауне блох (*Aphaniptera*) Польши. Автором приводится список 41 видов блох собранных преимущественно в 1948-1953 г. Среди них имеются виды довольно редкие, известные только с нескольких находок в Европе как:

Ceratophyllus styx Rothschild
Dasypyllus gallinulae Rothschild
Amphipsylla rossica Wagner
Ctenophthalmus solutus Jordan et Rothschild
Ctenophthalmus congener Rothschild
Rectofrontia casta Jordan et Rothschild(?)
Typhloceras poppei Wagner
Ischnopsyllus variabilis Wagner
Ischnopsyllus simplex Rothschild

При виде *Rectofrontia casta* Jordan et Rothschild автор ставит вопросительный знак потому, что не имел он сравнительных материалов, а в его коллекции находится только один экземпляр самки. Верное определение этого вида по самкам представляет некоторое затруднение, так как самки *Rectofrontia integrabella* Jordan et Rothschild и *Rectofrontia bureschi* Jordan до сих пор неизвестны.

Относительно вида *Ctenophthalmus agyrtes* Heller автор констатирует, что экземпляры, собранные в восточной и юго-восточной Польше, принадлежат к подвиду *Ctenophthalmus agyrtes eurous* Jordan et Rothschild, а экземпляры из северо-западной и западной Польши к подвиду *Ctenophthalmus agyrtes agyrtes* Heller.

Экземпляры ♂♂ этого вида, собранные в центральной Польше очень изменчивы (рис. 4) и должны быть исследованы на большем коллекционном материале.

В окончании работы приводится список видов блох отсутствующих в коллекции автора а найденных на территории Польши другими исследователями, и перечень видов блох по хозяевам.

SUMMARY

The paper contains a list of 41 species of fleas (*Aphaniptera*) collected in Poland from 1949 to 1953. Among them are some species known so far from not numerous localities in Europe and interesting with regard to their geographical distribution. Here belong the following species:

Ceratophyllus styx Rothschild
Dasypyllus gallinulae Rothschild
Amphipsylla rossica Wagner
Ctenophthalmus solutus Jordan et Rothschild
Ctenophthalmus congener Rothschild
Rectofrontia casta Jordan et Rothschild (?)
Typhloceras poppei Wagner
Ischnopsyllus variabilis Wagner
Ischnopsyllus simplex Rothschild

The author denoted with question mark the species *Rectofrontia casta* Jordan et Rothschild as he was in possession of only one specimen of female, what together with the absence of comparative material did not allow a certain determination the more so, as females of two related species e. g. *Rectofrontia integella* J. et. R. and *Rectofrontia burenschi* J. were not described yet.

Discussing the species *Ctenophthalmus agyrtes* Heller the author states, that in eastern part of Poland examples belonging to the sub-species *Ctenophthalmus agyrtes eurous* Jordan et Rothschild can be found, in the western part, however, *Ctenophthalmus agyrtes* Heller are present, yet male specimen collected in central part of the country show great mutability (fig. 4).

On the end of the paper are listed also species found in Poland by various authors and not present in authors list and a list of hosts and fleas parasiting on them or living in their nests.